

АГРАРНА НАУКА – ПОКЛИКАННЯ І СЕНС ВСЬОГО ЖИТТЯ (до 70-річчя з дня народження Шевченка Михайла Семеновича)

Десятник Л. М., кандидат с-г. наук, с. н. с.

18 жовтня 2024 р. виповнилося 70 років з дня народження і 45 років наукової діяльності талановитого вченого, теоретика і практика агрономічної науки, доктора сільськогосподарських наук, професора Шевченка Михайла Семеновича.

Народився Михайло Семенович у 1954 р. у селі Лозоватка Криворізького району Дніпропетровської області у сім'ї селян. Любов до рідної землі у нього, як кажуть, була в крові. Тому після закінчення школи Михайло поступив до Дніпропетровського сільськогосподарського інституту, який у 1977 р. успішно закінчив з відзнакою за фахом «вчений агроном».

Навчання в інституті давалось досить легко, адже всі розділи агрономічної науки викликали зацікавленість і бажання зрозуміти закономірності та взаємозалежності, що існують у природі. Цілеспрямований і допитливий студент при ознайомленні з науковою літературою для себе визначив суттєві проблеми землеробства, для яких хотілось знайти вирішення. І саме це значною мірою визначило його подальший шлях.

Після закінчення інституту Михайло Семенович працював головним агрономом у колгоспі «Зоря» Чернігівської області і ґрунтознавцем Дніпропетровської зональної агрохімічної лабораторії, це дало можливість на практиці застосувати набуті в інституті теоретичні знання і проявити свої організаторські здібності. Робота подобалась і приносила задоволення, але чим далі, тим більше він розумів, що його покликанням є наукова діяльність.

Тому у 1980 р. М. С. Шевченко поступив до аспірантури і став аспірантом лабораторії боротьби з бур'янами Інституту зернових культур НААН. Аспірантуру він успішно закінчив у 1983 р. Протягом навчання молодий дослідник поглиблював теоретичні знання, що сприяло одержанню цікавих та дуже важливих результатів експериментальних дослідів, які після відповідної систематизації та аналізу, стали основою для написання дисертації. У результаті цієї плідної роботи у 1984 р. М. С. Шевченко захистив дисертацію і отримав ступінь кандидата сільськогосподарських наук.

У цьому ж році він став штатним співробітником лабораторії на посаді молодшого наукового співробітника. Брав участь у завданні з розробки комплексних інтегрованих заходів боротьби з бур'янами в посівах кукурудзи за інтенсивної технології вирощування, яка базується на енергозбереженні (зокрема, виявлення можливостей мінімізації і зменшення кількості обробітків) і захисті ґрунту від надмірного забруднення агрохімікатами.

У наступні роки спектр наукових досліджень Михайла Семеновича розширюється. Він займається розробкою енерго- і вологозберігаючих ґрунтозахисних прийомів обробітку ґрунту під основні польові культури у сівозмінах при вирощуванні їх на фоні різних систем удобрення, а також вносить свій вклад до розробки зональних енергозберігаючих технологій вирощування кукурудзи з використанням мінімального обробітку ґрунту із застосуванням комбінованих машин і нових технологічних гербіцидів. У цей період було проведено ряд комплексних експериментів, які принесли вагомні результати.

Михайла Семеновича завжди поважали в колективі за активну життєву позицію, глибокі знання з широкого профілю проблем аграрного виробництва, за здатність до самостійного планування і проведення наукових досліджень. Такі риси молодого науковця не залишилися без уваги керівництва інституту і у 1988 р. М. С. Шевченка було переведено на посаду старшого наукового співробітника у відділ інтенсивних технологій вирощування кукурудзи, а через два роки – у відділ планування, координації та організації наукових робіт.

Після отримання Україною незалежності на фоні економічної кризи в аграрному секторі відбувались докорінні реформи, це змусило науковців зосередитись на найбільш важливих проблемах землеробства, що потребували невідкладного вирішення. У цей період основним напрямком наукової діяльності М. С. Шевченка стає теоретичне обґрунтування закономірностей формування фітоценозів бур'янів у агроценозах зернових і олійних культур на фоні застосування ґрунтозахисних способів обробітку ґрунту, визначення ролі різних агробіологічних і фітоценотичних факторів у збалансованому функціонуванні агросистем, пошук напрямків спрямованого регулювання рівня шкодочинності бур'янів. Також проводились дослідження процесів конкурентних відносин між культурними рослинами і бур'янами в посівах культур різної фітоценотичної стійкості.

Важливе практичне значення мали результати дослідів з оптимізації фітотоксичної дії гербіцидів за різного ступеня та характеру засміченості посівів, з метою підвищення ефективності факторів, які приймають участь у формуванні зернової продуктивності сільськогосподарських культур. За підсумками цієї наукової роботи, результати якої широко висвітлювались у наукових публікаціях, у 1990 р. М. С. Шевченку було присвоєно учене звання старшого наукового співробітника за спеціальністю «Загальне землеробство».

У 1993 р. Михайло Семенович був призначений вченим секретарем інституту. Таке рішення було прийняте адміністрацією на підставі його високої працездатності, цілеспрямованості, ініціативності, вимогливості до себе, успішної і ефективної наукової діяльності.

Багато років М. С. Шевченко суміщав виконання своїх службових обов'язків з активною роботою над докторською дисертацією, це потребувало чіткої самодисципліни, раціонального планування, організації і використання часу та відбирало багато сил та енергії. Але самовіддана робота принесла бажаний результат. Після узагальнення та аналізу власних експериментальних досліджень і критичного опрацювання даних інших науковців у 2007 р. Михайло Семенович підготував і захистив докторську дисертацію на тему «Наукове обґрунтування способів регулювання шкодочинності бур'янів в агроценозах зернових і олійних культур степової зони України».

У цій науковій роботі, вперше для степової зони України, нашим ювіляром було встановлено сезонні цикли розвитку і напрямки реструктуризації видового складу бур'янів під впливом консервувального основного обробітку ґрунту в сівозміні, розроблено способи регулювання концентрації насіння бур'янів у певних шарах ґрунту шляхом комбінування оранки, безполіцевого глибокого та мілкового обробітків, запропоновано модель волого-споживання фітоценозами бур'янів у посівах просапних культур, встановлено особливості критичних періодів конкурентних відносин в агроценозах та шляхи посилення фітоценотичної стійкості сільськогосподарських культур, визначено зв'язок між продуктивністю зернових культур та агрофізичними параметрами, рівень яких забезпечують інтенсивні та мінімізовані способи обробітку ґрунту, розроблено технологічні регламенти застосування нових гербіцидів у посівах кукурудзи, озимої пшениці і соняшнику, для різних типів засміченості розроблено сумішки і технологічні поєднання діючої речовини і препаративних форм гербіцидів, запропоновано модель оцінки біоенергетичного кругообігу в агроценозах, визначено екологічну ефективність застосування гербіцидів з урахуванням їх впливу на продуктивність вирощуваних культур.

Але Михайлу Семеновичу відпочивати і насолоджуватись результатом своєї роботи часу не було, у 2008 р. йому доручено виконання обов'язків на такій складній і відповідальній посаді як заступник директора інституту з наукової роботи, яку завдяки своїм організаторським здібностям він успішно займав до 2018 р.

Важлива роль належить М. С. Шевченку в організації, координації і виконанні наукових досліджень НААН з підпрограми «Сталі системи землеробства для зони Степу» ПНД 02 «Системи землеробства за оптимізації землекористування в агроландшафтах», науковим керівником якої він є. Михайло Семенович успішно виконує ці обов'язки, узагальнюючи і

оприлюднюючи результати досліджень та рекомендацій учених мережі дослідних установ зони Степу за цією тематикою.

В останні роки при реалізації державної програми наукових досліджень під керівництвом М. С. Шевченка розроблено сучасну збалансовану систему землеробства для степової зони, визначено роль інноваційних засобів у підвищенні продуктивності сівозмін, рекомендовано комплекс прийомів для ефективного регулювання родючості та фітосанітарного стану ґрунтів. Впровадження таких вагомих результатів сприяло підвищенню ефективності і сталому зростанню аграрного виробництва України, що свідчить про важливий внесок ювіляра у розвиток аграрної науки.

Михайло Семенович тривалий час був авторитетним членом спеціалізованої Вченої ради Дніпропетровського державного аграрного університету за спеціальністю "Загальне землеробство"; членом спеціалізованої Вченої ради, яка функціонує при Державній установі Інститут зернових культур, він завжди приймав і приймає активну участь в експертизі наукових робіт, розгляді та прийнятті рішень щодо присудження здобувачам наукових ступенів.

Під науковим керівництвом М. С. Шевченка захищено 3 і готується до захисту ще одна кандидатська дисертація. Враховуючи вагомий результат в науковій і науково-педагогічній діяльності, у 2016 р. Михайлу Семеновичу присвоєно вчене звання професора.

Михайло Семенович член Вченої ради інституту, завідує лабораторією землеробства та родючості ґрунтів. Він принциповий, вимогливий і в той же час уважний, доброзичливий і виважений керівник, який має заслужений авторитет серед колег. Багато зусиль докладає М. С. Шевченко до організації та якісного проведення досліджень в стаціонарних дослідах і своєчасного отримання та узагальнення результатів роботи. Також Михайло Семенович є членом редколегії наукового журналу «Зернові культури» (ДУ ІЗК НААН).

За роки наукової діяльності опубліковано близько 230 його наукових праць. За результатами досліджень отримано 8 деклараційних патентів України. М. С. Шевченко є співавтором 6 монографій. Він також є співавтором навчального посібника «Контролювання деградації ґрунтів і підвищення їх родючості».

Наукові публікації Михайла Семеновича завжди містять філософське осмислення проблем, які стоять перед сучасним землеробством у ХХІ столітті, їх вирізняє глибокий рівень узагальнення, новаторський, нестандартний підхід у пошуку шляхів вирішення. Його статті заставляють замислитись про можливості і необхідність впровадження сучасних альтернативних заходів, що стимулюють подальший розвиток сільськогосподарського виробництва, вони завжди дуже цікаві, відображають новий погляд на знайомі проблеми і надихають на подальші дослідження.

Михайло Семенович приймав участь у розробці та виконанні національних програм "Зерно України – 2020", "Зерно України – 2025", підготовці та реалізації концепцій «Модернізація системи використання сучасної сільськогосподарської техніки в наукових дослідженнях», «Нормативно-правова та технологічна підтримка землеробства і екологічної безпеки використання ріллі» та «Інноваційна стратегія виробництва зерна до 2030 р.».

Колеги шанують М. С. Шевченка, як відомого вченого-аграрія, що зробив вагомий внесок у розвиток теоретичних і практичних основ функціонування галузі землеробства України в умовах глобальних змін клімату і, як колегу, якого вирізняє яскраво виражене почуття поваги до людей, до традиційних сімейних ідеалів та цінностей. Разом з дружиною Михайло Семенович виховав двох синів, які пішли шляхом батька і теж стали науковцями, кандидатами сільськогосподарських наук. А один з них, Сергій Михайлович, цього року до 70-річчя батька захистив докторську дисертацію.

За багаторічну самовіддану працю, вагомий внесок у розвиток агропромислового комплексу, значні досягнення у професійній діяльності М. С. Шевченко нагороджений пам'ятною ювілейною медаллю «100 років НААН України», численними грамотами та подяками. Зокрема, Почесною відзнакою Президії Національної академії аграрних наук України, грамотою Міністерства аграрної політики і продовольства.

Колектив Державної установи Інститут зернових культур щиро вітає Михайла Семеновича з ювілеєм. Ми бажаємо Вам здоров'я, здоров'я і ще раз здоров'я, родинного щастя і благополуччя, доброзичливої уваги і турботи рідних і близьких, творчого натхнення і подальших успіхів в улюбленій справі, здійснення професійних задумів і особистих бажань.